

**Dissertatio medico-chirurgica ... de optima cancrum mammarum
extirpandi ratione notabili casu illustrata ... / [Otto Philipp Virdung von
Hartung].**

Contributors

Virdung von Hartung, Otto Philipp.
Heister, Lorenz, 1683-1758.
Universität Altdorf.

Publication/Creation

Altorfi : Literis magni Danielis Meyeri, [1720]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/kkk8ctuv>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

1634

J. XVIII. t₁₈

54258/B

VIRDUNG AB HARTUNG, O P
L

6.

716

12/21

✓
39867

DISSERTATIO MEDICO-CHIRURGICA
PVBLICA ET SOLENNIS
DE
OPTIMA
CANCRVM MAMMARVM
EXTIRPANDI RATIONE
NOTABILI CASV ILLVSTRATA

QVAM
DEO IMMORTALI ADIVVANTE
SVB PRAESIDIO
VIRI EXCELLENTISSIMI ATQVE EXPERIENTISSIMI
DN. LAVRENTII HEISTERI
MED. DOCT.

ANATOM. CHIRVRG. AC THEOR. IN ACADEMIA ALTORFINA
HACTENVS PROFESSORIS PVBL. MERITISSIMI
NVNC VERO IN ACADEMIAM IVLIAM, QVAE HELMSTADII EST,
AD EASDEM MEDICINAE PARTES PVBLICE DOCENDAS VOCATI
PRAECEPTORIS ET PATRONI AETERNVM COLENDI

Francesco PVBLICAE COMMILITONVM VENTILATIONI *Guarnieri*
SVBMITTET

OTTO PHILIPPVS VIRDVNGVS AB HARTVNG
HERBIPOLENSIS FRANCVS
AD D. . MART. ANNO MDCCXX.

S.

ALTORFI,

LITERIS MAGNI DANIELIS MEYERL

Ad usum Francisci Guarnieri
Tertio Legionis Chirurgi Librum

DISSECTATIO MEDICO-CHIRURGICA
PUBLICA ET SOLLEMNIS
DE
OPTIMA
CAUSARVM MAMMARVM
EXTIRPATIONE
NOTABILIS CASVS ELABORATA
DEO IMMORTALI ADIVVANTE
SVB PRÆSIDI
VIRI EXCELLENTISSIMI AC VBI EXPERIENTISSIMI
DN. LAURENTII HEISTERI
MED. DOCT.
ANATOM. CLERICO AC THEOR. IN ACADEMIA ALTCORNI
HABITANTE THEOPHORO PETER. M.D.C.C.LXXIII
VIVIT VERO IN ACADEMIA VILNAE QVAM HEIMSTADT EST
AD EASDEM REPERTAS PARS DOCTISS. VILNAE
TRACTATOR ET PATRONVS ALTHANI COLLEGI
PATEBVS COMMUNITATIS VILNENSIS
STVDET
OTTO THOMPVS VINDYNGVS IN HARTVICO
MAGISTRO ENNIS RECTOR
MD. D.

Actore,
LITIS MAGIS PARS RECTOR

REVERENDISSIMO ATQVE PERILLVSTRI
DOMINO, DOMINO
OTTONI PHILIPPO,
LIBERO BARONI DE GVTTENBERG,
ECCLESIAE IMPERIALIS BAMBERGENSIS
ET CATHED. HERBIPOLENSIS

RESPECTIVE

PRAEPOSITO, IVBILAEO ET CAPITVLARI,
NEC NON
COLLEGIATAE ECCLESIAE BAMBERGENSIS AD
S. STEPHANVM ET HERBIPOLI AD VTRVMQVE
S. JOHANNEM IN HAVGIS

PRAEPOSITO,
EMINENTISSIMI PRINCIPIS ELECTO-
RIS MOGVNTINI

EPISCOPI BAMBERGENSIS ET CELSISSIMI
PRINCIPIS HERBIPOLENSIS

CONSILIARIO INTIMO,
DVCATVS FRANCONIAE SVPREMO HAEREDITARIO
MARESCHALLO,
ET RELIQUA

DOMINO AC SVSCEPTORI MEO
PERQVAM GRATIOSO.

REVERENDISSIME AC PERILLVSTRIS
DOMINE
LIBER BARO,
DOMINE ATQVE SVSCEPTOR PERQVAM
GRATIOSE.

Vm nihil hucusque magis in votis,
nihil ardentius in desideriiis habue-
rim, quam tot tantaque TVI, RE-
VERENDISSIME atque GRA-
TIOSISSIME DOMINE SV-
SCEPTOR, favoris merita, a vi-
tæ meæ primordio in me cumula-
tissime profecta, religiosa mentis pietate prosequi, tum
nihil

nihil mihi prius antiquiusque censui , quam publico quodam documento contestari , me hanc singularis propensionis memoriam sanctam servare inviolatamque tueri. Quare has studiorum meorum primitias illustrissimo NOMINI TVO consecrare , æquum omnino iustumque duxi. Audaciæ quidem temeritatisque notam vix effugere me posse arbitror , dum exilis ingenii conatum conspectui TVO sistere , maximasque circa salutis animarum populique curas , TIBI, REVERENDISSIME, ILLUSTRISSIMEQVE DOMINE, versanti, inanibus hisce pagellis interrumpere , audeo. Erigit me tamen summa , qua me hucusque amplexus es Benevolentia: in memoriam enim revoco singularem illam gratiam , cum non solum Patrini munus obire non gravatus, de sacro Baptismatis fonte me indignum susceperis, & ipse NOMEN TVVM mihi donaveris; sed etiam paucos ante annos, cum TE adire, TIBIQVE observantiam meam cultumque humillimum testari liceret , TE eandem ipsam erga me gratiam in futurum etiam tempus continuaturum, perclementer promiseris. Quamobrem, TE, PERILLVSTRISACGRATIOSISSIME DOMINE SVSCEPTOR, ad cineres usque a me colende , etiam atque etiam rogo , ut munusculum hocce litterarium, devotissimæ pietatis obedienciæque monumentum, serena placidaque fronte accipias , meisque studiis & fortunæ imposterum etiam lubens propitiusque faveas. DEVS Ter Optimus Maximus TE , REVERENDISSIME, ILLUSTRISSIMEQVE DOMINE,
Nesto-

Nestorea per lustra saluum incolumemque seruet ! Vale
et fave

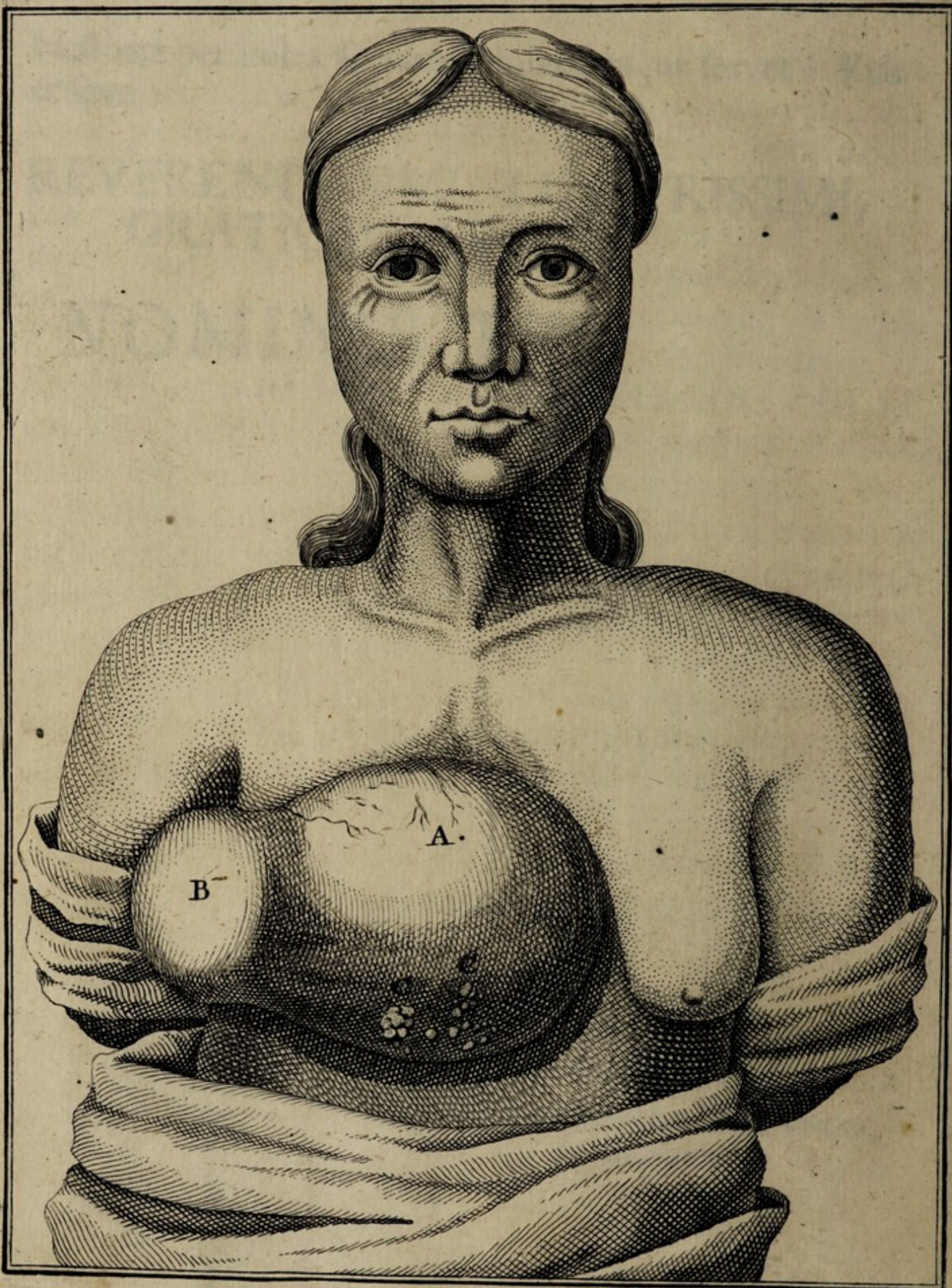
REVERENDISSIMI, ILLVSTRISSIMI,
GRATIOSISSIMIQUE

NOMINIS TVI

Cultori & Clienti subiectissimo

OTTONI PHILIPPO VIRDVNGO,
AB HARTVNG.

PRAEFATIO.

Nter omnes morbos, quibus corpus humanum affligi solet, maxime horrendus, gravissimus, atque periculosissimus haud sine ratione mihi videtur Cancer, sive Carcinoma, cuiuscunque partis generatim, at speciatim ille, quo mamma frequentissime arripiuntur. Si enim consideramus conspectum horribilem, quem exhibet; si perpendamus dolores continuos eosque atrocissimos, quos agri tales miseri, dies noctesque, sine ulla saepe intermissione perpeti coguntur; si denique partem tam delicatam tamque sensilem, qua hoc in morbo afficitur, respiciamus, quilibet, opinor, facile largietur, morbum hunc horribilium atque terribilium esse terribilissimum. Gravem vero & periculosum hunc esse morbum, inde satis constare potest, quod nullis remediis, hucusque notis, quicquid nonnulli iactent, cedat; licet iam Medici nobilissimi quamplurimi de iis valde anxii atque solliciti fuerint, & iam quamplurima feminae, summo genere, imo Regio stemmate nata, uti exemplo matris Regiae Ludovici XIV, Gallorum nuper Regis, a) aliarumque illustrissimarum feminarum, praesertim & nuperi exempli in Comite quadam Hohenloica patet, ob defectum talium remediorum mortem

A 2

cum

a) Vid. Dionis Chirurgia cap. de Cancro mammarum, et Gendron Tract. de cancro, pag. 124.

cum vita, etiam ante senectutem, adeoque premature transmutare coacta fuerunt; praesertim si in tempore extirpationem sive amputationem recusarunt, aut admittere noluerunt: ad quam tamen, tanquam ad sacram anchoram, plerumque confugiendum est, si harum aegrarum vitam diutius conservare volumus. At, quamvis etiam non raro canceri extirpatione mulieres tales servantur: tamen adeo horrenda & crudelis multis videtur hac operatio, ut etiam sola recensio eiusdem, aut conspectus instrumentorum, imo idea tantum resectionis partis adeo magna & adeo nobilis, cordique adeo vicina, fortissimis etiam saepe horrorem incutiat, & teneriores in animi deliquium coniciat. Nam profecto, si, quid res est, fateri volumus, extirpatio mammae una est ex maxime horrendis totius chirurgiae operationibus, praesertim si secundum illam methodum instituitur, qua usi haecenus sunt chirurgorum maximi atque peritissimi, sicut ex SCULTETI, SOLINGENII, atque BIDLOI scriptis & figuris videre licet. Dum quidam mammam cancrosam acubus robustis, magnisque & pedem fere longis, decussatim sive in crucis formam perforarunt, funiculos traduxerunt, ad mammam a corpore agra retrahendam, (id quod necessario & magnum horrorem & magnos dolores excitavit) & postea demum cultro eam resecarunt. Alii furcam ingentem & horrendam, qualis in SOLINGENII Chirurgia a) BIDLOI Exercitationibus Anatomico-chirurgicis b) atque in Excellentissimi Domini PRAESIDIS Chirurgia c) delineata videri potest, per infimam mammae partem ad superiorem usque transfixerunt, & postea eam resecarunt; quae vero methodus quoque doloris & horroris est plenissima, praesertim cum multi Chirurghi, mamma ablata, vasa sanguifera ad sanguinem sistendum ferris candentibus adurere atque obturare soleant. Alii cultro

canden-

a) Edit. Germanicae Tab. 5. Fig. 8.

b) Edit. alterae pag. 166.

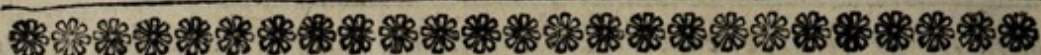
c) Tab. XV. Fig. 6.

candente & forcipe eam refecari iubent. a) Alii adhuc alios modos descripserunt; verum nullam novi aut inveni mam-
mam cancrosam amputandi rationem blandiorem, ea, quam nu-
per vidi, cum Excell. DN. PRAESES ingentem horrendamque
mamam, cuius figuram supra exhibemus, duodecim libras post
ablationem pendentem, nullo alio adhibito instrumento, quam
unico cultro, cito & tuto extirpavit, sanguinemque sine ferro
candente, ac sine acubus cohibuit, atque mulier nunc rursus
bene valet. Quoniam vero iam ab aliquo tempore de apto themate
Disputationis alicuius Academica cogitavi, ut Patronis, Agnatis
atque Amicis specimen aliquod studiorum meorum exhiberem,
aptius certe mihi non occurrebat; verum dignissimum illud pro
hoc scopo esse existimavi: dum non solum exemplum exhibet
mammæ enormis magnitudinis, quale apud alios scriptores non-
dum delineatum esse memini; verum, quod potissimum est, quia
optimam blandissimamque methodum, quæ nota est hucusque, do-
cet, qua cancrosæ mammæ & auferri, atque etiam feliciter rur-
sus sanari queunt; quod propterea tanto melius prestare potero,
quia cum amputationis tum curationis testis fui oculatus. Faxit
DEVS, ut institutum meum non solum feliciter cedat, sed ut eti-
am methodus hæc, multas alias miseras mulieres, gravissimis ta-
libus malis afflictas, a cruciatibus & periculo, quibus obnoxie
sunt, liberet: ita enim Gloria DEI immortalis, salusque proximæ
hoc meo qualicunque labore, promovebitur & augebitur. Ego vero
ad rem ipsam me nunc confero, quam quatuor capitibus pertractabo:
primo enim Historiam morbi, sive casum medicum recensebo; deinde
eius brevem resolutionem exhibebo; postea operationem ipsam sive
extirpationem, quomodo peracta est, describam; & ultimo
qua ratione agra postea tractata & ad sanitatem
reducta fuerit, tradam.

A 3

CAP.

a) Fabric. ab Aquapend, Opera Chirurg. cap. de Cancro.

CAP. I.

Historiam huius morbi sistens.

Mulier ex vicino Palatinatus superioris oppido, *Langenthal* dicto, duabus horis itineris ab Academia hac Altorfina distante, nomine *Anna Bayerin*, quadraginta octo annos nata, macilenta, temperamenti melancholico-cholerici, mater octo liberorum, circa finem Januarii anni huius millesimi septingentesimi vigesimi huc Altorfium in traha, quia ambulare amplius non poterat, ferebatur, cuius maritus & agnati Excell. D. PRAESIDEM accedentes referebant, mulierem illam mamma horrendæ magnitudinis, duo quasi capita humana æquante, vehementer affligi, atque propterea ipsius auxilium opemque implorabant. Accessit itaque ad malum ipsum inspiciendum, atque statum morbi accurate explorandum. Accedens vero reperit mammam dextram prædictæ magnitudinis, & figuræ talis, sicuti eam supra exacte delineari curavimus. Color erat ex atro-rubente & livido mixtus, fere instar partis ad sphacelum properantis, aspectu horrendus, intermixtis hinc inde venis atro sanguine repletis. Figura non erat rotunda sive sphærica, verum ex maiori sphæra A, a latere dextro minor quasi sphæra B prominebat. Maior autem sphæra multis corporibus verrucosis, quorum viginti circiter numerari poterant, CC, obsita erat, quæ magnitudine, figura & colore papillæ adeo fuerant similes, ut ægra ipsa veram papillam a reliquis verrucis distinguere amplius non potuerit; quæ verrucosa corpora aspectum horribilem non parum augebant. Mulier valde iam erat debilis, & partim ob virium imbecillitatem, partim ob pondus hoc enorme pectori appensum atque incumbens, surgere aut ambulare vix amplius valebat. De doloribus con-

quere-

querebatur vehementibus, urentibus, & quasi trahentibus versus dorsum & scapulas, totumque thoracem stringentibus, ob quos misera enixissime auxilium rogabat. Laudatus vero Excellentiss. D. PRAESES non solum omnes circumstantias probe considerans, sed etiam praeterita, ortum & progressum mali examinans, iudicavit atque simul indicavit aegræ & adstantibus, malum hoc esse periculi plenissimum: agram enim iam valde esse debilem, viribusque fere exhaustam, & tumorem adeo ingentis esse magnitudinis, ut vix felix eventus sperari possit. Prae omnibus vero asseveravit, medicamentis hic nihil effici posse; attamen, quia totam molem adhuc reperibat mobilem, neque subiectis partibus innatam sive intricatam, neque glandulae sub axillis induratae, aliove modo essent affectae, neque alius morbus iam adesset; hinc spem aliquam adhuc superesse in amputatione, si huic se submittere velit, alias eam certo & brevi esse morituram. Cum vero mulier afflictissima perciperet, superesse adhuc aliquam salutis spem, (quae iam apud ipsam penitus collapsa erat) instantissime rogavit Excell. D. PRAESIDEM, ne ipsam desereret; sed ut secaret, & quicquid necessarium ipsique utile iudicaret, faceret; se, doloribus hucusque ita excruciatam, contentam esse velle, si modo per bihorium post operationem viveret, ut adhuc per exiguum tale temporis spatium a tumore, pondere & doloribus atrocissimis libera vivere, & Deo pro tali beneficio, in statu tranquilliori & a doloribus vacuo, gratias agere posset, seque postea mortem non amplius reformidaturam esse. Precibus igitur hisce saepius iteratis locum dedit Excellentiss. D. PRAESES, atque promisit, se praeparato prius idoneis remediis corpore ipsius, eam a tumore hoc molestissimo per sectionem liberaturum esse, id quod etiam, sicuti postea describemus, praestitit. Quod vero *ad initium & progressum huius mali attinet*, retulit aegra, illud iam sedecim abhinc annis initium sumsisse, & quidem eo tempore, quo recens fuerat puerpera. Accidisse

nimirum tunc, ut, cum sola (sicut apud rurícolas fieri solet) in lecto decumberet, rusticum quendam ipsius fores pulsasse, ita, ut sudans propterea e lecto surgeret, ad videndum, quid ille velit. Hoc cum faceret, percepisse se perhibet aëris frigidi ad mammam hanc sudantem & non satis bene tectam appulsum, atque inde paulo post tuberculum in mamma, avellanae quasi magnitudine percepisse, illudque mobile & indolens. Hoc propterea multos per annos flocci fecit, atque etiam postea ter adhuc non solum peperit, sed quoque tres suos infantes sine omni incommodo lactavit; tuberculo illo vix aucto. Successu tamen temporis sensim sensimque crevit; donec tandem post duodecim annos ad ovi magnitudinem accederet. Quo in statu maius malum metuens, medicaftros & medicastras hinc inde varios consuluit, quorum alii emplastris, alii unguentis, alii fomentis, alii Cataplasmatibus, nescio quibus, tumorem modo resolvere sive discutere, modo ad suppurationem deducere pollicebantur, sed frustra; E contrario tumor indies accrevit, donec tandem circa initium anni superioris ad capitis magnitudinem accederet, dolere inciperet, totamque mammam occuparet. Quo magis vero accresceret, eo magis quoque dolor, qui diu nullus erat, ingravescebat, & eo magis de periculo sollicita erat; quapropter alios atque alios adibat circumforaneos ac medicaftros, quorum quilibet inepta sua adhibebat remedia, ea spe atque pollicitatione, fore, ut tumor discuteretur, vel ad abscessum felicem deduceretur; sed omnes nihil efficiebant, tumore doloreque continuo ingravescente. Denique circa finem Novembris anni superioris alius adhuc circumforaneus accedebat, qui certam per suppurationem mali huius curationem promittebat, atque remedia sua per integrum mensem adhibebat. Verum cum antea usque ad illud tempus unicus & simplex esset tumor sphaeroides, huius agyrtæ artibus effectum est, ut minor ille tumor lateris dextri B, e maiori A, excreceret, dolores
valde

valde augerentur & mulier ad insignem debilitatem redigeretur, ita, ut vix amplius sola per cubiculum incedere valeret. Quo in statu desperato tandem huc pervenit, & auxilium Excell. D. PRAESIDIS imploravit. Antequam vero historiam huius morbi finiamus, hoc adhuc addere haud incongruum erit, quod mulier hæc, antequam hic tumor multum increveret, copiosissimis iisque maximis pedum varicibus, a primi foetus gestatione, laboraverit; quæ vero ab anno ultimo, quo tumor mammæ magis increvit, eo magis illæ decreverunt atque imminutæ sunt, donec tandem ultimis mensibus ita disparuerint, ut nullum earum vestigium amplius superfuerit, neque nunc superfit. Menses etiam ab eo tempore, quo tumor valde auctus est, nimirum a mense Octobri anni superioris fluere desierunt. Atque hæc est integra gravissimi huius mali historia.

CAP. II.

Resolutionem casus huius exhibens.

C*ancer mammarum*, qui Græco vocabulo *Carcinoma* audit, ab autoribus in occultum & apertum vulgo dividi solet. *Occultus* vocatur *tumor durus, asper sive inæqualis, dolens*, scirrhum indolentem subsequens: quo dolore a scirrho mammarum, qui indolens est, distinguitur. *Apertus* vero audit ulcus, cancerum occultum excipiens; quando nimirum cutis in tali affectu & postea tota reliqua mammæ substantia exulceratur; unde & cancer *ulceratus* sive exulceratus vocari consuevit a). Haud quidem ignoro, *Cancrum occultum* a nonnullis tantum dici cancerum partium internarum, b) qui re-

B 2

vera

a) A variis quidem varie hic morbus definitur, mihi vero hæc modo data canceri utriusque definitio optima videtur: præsertim cum varii male & false eum definiant, quos vero omnes hic refutare, meum non est propositum.

b) ut a Galeno, Vid. & Montagnana de Cancro, & Fallopius de Tumor,

vera occultus est, quia in sensus haud incurrit; & *apertum* eum, qui in sensus incidit, sive in partibus externis existat, sive hic ulceratus sit, sive non sit. Attamen usitatus magisque receptum est apud Medicos, illos *cancros occultos* vocare, qui a cute integra adhuc occultantur; *apertos* vero, ubi cutis exulcerata, adeoque cancer antea absconditus sive occultus, iam apertus conspicitur. a)

*Ægra nostra
vero cancro
laboravit.*

Recte igitur morbum ægra nostra pro cancro habemus, eo-
que occulto, quia fuit tumor durus, inæqualis, valde dolens &
urens, scirrhum indolentem, eumque valde inveteratum, cute-
que integra adhuc tectum, subsequens: quippe quæ signa can-
cri occulti certa sunt atque pathognomonica, ita, ut nullo alio
nomine aptius insigniri queat. Multi quidem his signis promi-
scue addunt *venas valde tumentes, instar pedum cancrorum su-
per tumorem expansas*: ut MONTAGNANA loco citato, PLATE-
RVS Prax. Med. Tom. II. pag. mihi 217. LANGIVS (Christ. Io.)
oper. part. II. Cap. de Carcinomate. pag. mihi 189. alique,
verum hoc signum non esse perpetuum aut necessarium, non
solum hie casus, ubi solum hinc inde quædam venæ appare-
bant, ostendit; sed etiam experientia Excell. Dni PRÆSIDIS, FAL-
LOPII b) aliorumque satis edoctus sum.

*Quare mu-
lieres cancro
plerumque
laborent.*

Mulier fuit ægra nostra. Licet ut plurimum sexus femi-
ninus tumoribus, scirrhis & canceris mammarum affligi soleat,
propterea quia mammæ earum, partim ob magnitudinem ple-
rumque maiorem quam in sexu virili, partim ob substantiam
magis

- a) Disputant scriptores multi, unde vox *cancer* huic morbo fuerit applicata; quidam volunt hoc ob figuram vel similitudinem cum cancro fluviali factum esse, vid. *Montagnana* de Cancro p. 55. *Aëtius* Lib. 3. cap. 46. item Lib. 16. cap. 43. *Galenus* ad *Glauc.* cap. de Cancro. Alii vero, quia malum est adeo pertinax, tam firmiter hærens, sicut cancer chelis suis tam firmiter adhærens, ut vix avelli possit. Mihi vero perinde est, undecunque vox oriatur, nam controversiam etymologicam meam facere nolo.
- b) Lib. de Tumoribus.

magis laxam atque spongiosam, partim ob plures iniurias externas, internasque, quibus in graviditate, lactatione, aliisque occasionibus obnoxia sunt; partim etiam ob retentionem sanguinis menstrui, aliasque forte ob causas, ad hos morbos aptiores existunt: tamen etiam quandoque viros talibus tumoribus corripit, non solum BIDLOI a) aliorumque scriptorum testantur observationes; verum etiam hic in vicinia in pago, *Lengensfeld* dicto, caupo degit, cui dextra mamma in similem tumorem scirrhosum haud minoris ponderis excrevit. Quia vero tumor nondum dolens est, sectionem haecenus admittere noluit.

Ægra nostra annum iam agit quadragesimum octavum. Quo tempore
 Constans, unanimis fere, aut certe raro fallens practicum ^{cancro ut plurimum} est observatio, cancos mammaram eo potissimum tempore ^{orientur.} oriri, quo menses ob ætatem fluere desinunt. Id quod etiam in hac nostra ægra verum esse, res ipsa ostendit. Nam intra annum quadragesimum quintum atque quinquagesimum mensium fluxum consuetum ordinariè cessare, Medicis mulieribusque notissimum est. Quare vero circa hocce potissimum tempus sævissimus ille morbus oriatur, ratio, ut mihi saltem videtur, non e longinquo petenda erit. Nam quia antea per menstrua multæ excrementitiæ non modo, sed & superflua atque abundantes sanguinis partes excerni solebant, quarum excretionem corpus muliebri sanum conservatur atque a multis morbis præservatur, b) si postea illæ ob ætatem non amplius excernuntur, sed in corpore retinentur, facile in mammas, tanquam in partes laxas & fungosas, deponuntur, præsertim si iam antea aliqua labes sive dispositio in eis adfuerit, sicuti in nostra ægra a multis abhinc annis tumor scirrhosus iam aderat: qui non solum inde augetur,

B 3

præ-

a) in Exercit. Medico-chirurg. pag. m. 157. ubi testatur, se tibicini cuidam mammam magni ponderis extirpasse.

b) Conf. illustri Stahlii Dissertat. de Fine Mensium initiis morborum variorum opportuno.

præsertim si incongrua medendi methodus, prout hic quoque factum est, accedat; verum etiam ob sanguinem qualitate peccantem & acrem, scirrhus indolens fit dolens, atque in carcinoma sive verum cancerum mutatur.

*Quæ tempera-
menta ei
maxime ob-
noxia.*

Temperamenti est melancholico-cholerici. Hoc non tantum ex colore ægræ fusco-flavescente & macilentia constat, verum etiam ex copiosis varicibus pedum, quibus antea laboraverat, quæ a sanguine crasso terrestri sive melancholico plerumque oriri solent. Hocce vero temperamentum præ reliquis ad scirrhus & cancos maxime aptum atque proclive esse, constans quoque Auctorum est observatio, id quod partim ob sanguinem crassum terrestrem & ad stagnationem aptum, partim ob singularem acrimoniam in hoc temperamento sanguini immixtam oriri existimo.

*Calibes fre-
quentius
cancro cor-
ripiuntur
reliquis.*

Mater octo liberorum. Rarius quidem contingere, observant scriptores, mulieres sæpius parientes cancro arripi; e contrario frequentius accidere scribunt, *illas ordinarie cancro affici, quæ vel steriles sunt*, licet in matrimonio vivant; vel *quæ omnino calibes existunt*: a) unde non rarum est, *virgines*, imo ipsas *Vestales virgines* cancro mammarum laborasse. b) Neque deest ratio huius observationis: nam mulieres in matrimonio viventes & parientes per partum & inde subsequencia lochia, cum a supervacuo aut abundante, tum a sanguine qualitate peccante melius reliquis expurgantur; id enim in calibatu viventibus aut eis, quæ steriles sunt, non ita contingit, verum quam plurima noxia retineri videntur in his, quæ in illis commode excernuntur. Accedit in virginibus plerisque, præsertim vero Vestalibus, vita magis quieta & otiosa; unde sanguis ob motus defectum non solum copiosius, quam par est, coacervatur, verum etiam viscidior redditur & ad stagnationem scirrhorumque productionem

a) vid. Bidloun loco citato.

b) Dionis in chirurgia cap. de cancro, Boerhavi Præxis Medica,

nem aptior. Imo cum etiam satis notum sit, quantum mens hilaris, animusque ad lætitiā compositus faciat ad sufficientem corporis transpirationem, noxiorumque, sive quantitate sive qualitate peccantium, expulsionem, & quantum e contrario vita trīstior, quam præsertim virgines Vestales vivunt, ad sanguinem melancholicum, sive terrestrem, crassum & acrem producendum alendumque faciat, haud mirum est, cancos sæpius in his observari, quam in illis. Interea etiamsi ægra nostra octo liberorum mater fuerit, adeoque sic sæpius a sanguine quantitate & qualitate peccante purgata sit, tamen ipsius mala constitutio sive intemperies melancholica tanta fuisse videtur, ut morbum hunc effugere non potuerit.

* *Mamma, duo quasi capita humana æquans.* Licet *subie-* <sup>Cancer ægræ
nostræ valde
ingens fuit,</sup> *Etum cancri* omnes fere partes corporis esse possint, ut testantur scriptores plurimi, tamen eum frequentissime in mammillis observarunt, sicut & hic in nostra ægra fuit: forte quia laxioris sunt substantiæ, variisque iniuriis externis internisque exposita, vel forte, quia singulare cum utero, ut multi Auctores observarunt, fovēt commercium. At in nostra ægra *magnitudo* hæc profecto ingens erat, & non adeo multa prostant exempla ex omnibus illis cancris, qui a scriptoribus observati & simul curati sunt, qui hanc magnitudinem superaverint. Nam non solum magnam talem expansionem habuit, verum post amputationem libras pependit duodecim. Equidem me non latet, quandoque & maiores tales mammas fuisse observatas. BIDLOVS enim a) meminī alicuius, quæ libras habuit XIII. SCHENCKIVS b) Christian. Io. LANGIVS c) aliique perhibent, adhuc maiores visas esse. Interea tamen hæc merito inter maximas, quæ curatæ sunt, locum meretur, quia longe plures visæ sunt, quæ ad hanc

a) loco citato.

b) Observat. Medicis de Cancro.

c) Oper. Medicis cap. de Cancro.

hanc magnitudinem non pervenerunt, & PARÆVS miratur, se talem vidisse, quæ magnitudinem pomi granati habuerit. a)

*Quid color
mammæ nota-
verit.*

Color mamma huius erat ex atro-rubente & livido mixtus.
Hic color non solum indicat sanguinem nigrum & crassum sive melancholicum, verum etiam rupturam sive exulcerationem cutis instantem. Quamdiu enim cutis color sanæ cuti adhuc similis est, ruptura nondum est adeo propinqua. Sed ubi hicce color se exerit, de instante exulceratione haud vanus metus exoritur.

*Vena disten-
ta an semper
adsint in
cancro.*

*Vena atro sanguine repleta hinc inde in tumore conspici-
bantur.* Novi nonnullos esse, qui ad canceri requisita referunt venas in formam pedum cancerorum super tumorem expansas, sicut iam supra pag. 10 innuimus; verum hocce signum non esse necessarium canceri requisitum, iam ibidem quoque indicavimus, & multorum auctorum, si opus esset, testimonio, uberius comprobare facile possemus.

*De emollien-
tium noxa.*

E latere dextro minor quasi sphaera ex maiori prominebat.
Minorem hanc sphaeram a duobus demum circiter mensibus ante exstirpationem se demum ostendisse, & ægra & consanguinei eius retulerunt: ab eo scilicet tempore, quo ultimus agyrta tumorem hunc ad suppurationem cogere voluit. Hic agyrta hunc in finem omnis generis cataplasmata emollientia applicuit, inter quæ, ut ægra & amici eius observarunt, micam panis cum lacte coctam, cepasque assatas recepit. At eventus docuit, tumorem his quidem intra breve tempus longe maiorem fuisse redditum, sed nulla ratione molliorem, verum semper æque durum perstitisse. Vnde recenti hoc exemplo videre & discere licet, quam noxius hic sit usus medicamentorum emollientium & suppurantium. Nam resecta mamma, eaque, ad interiora perlustranda, dissecta, nihil purulenti offendeatur; verum totius molis fabrica ex substantia glandulosæ & sebaceæ duræ, vel lardo

a) Oper. chirurg. Lib. VI. cap. XXX de Cancro.

lardo durissimo simili composita videbatur. In medio vero, tam minoris quam maioris sphaerae, cavitas quaedam, parvae quasi nucis magnitudine, se ostendebat, sanie sive ichore quodam tenui repleta: a quo temporis tractu, mamma haec, ut ego saltem opinor, fuisset erosa, & in cancerum ulceratum conversa. Nihil enim, quod ad suppurationem aut pus spectaret, in eo inveniebatur.

Corporibus verrucosis, viginti circiter, obsita erat haec mamma &c. Haud memini apud alios scriptores talia verrucosa corpora in tali affectu observata aut descripta, multo minus delineata fuisse; ideoque ea tanquam inusitatum phaenomenon hic negligere nolimus, sed accurate in figura nostra delineari curavimus. Causa tamen eorum, sicuti aliarum verrucarum, obscura est, mihi que non satis liquere videtur. Neque meliorem novi, quam impurum sanguinem, corpora talia praeternaturalia producentem, quippe qui, ut ex antecedentibus patet, satis impurus & crassus fuit, ideoque & ad talia impura corpora producenda multum facere potuit.

De doloribus conquerebatur vehementibus & quasi urentibus &c. Vehementes hi dolores, scirrhum mammae subsequentes, certissimum carcinomatis signum existunt. Unde vero hi proveniant, nondum adeo planum aut perspectum est, sed altioris, ut mihi videtur, indaginis adhuc est, atque inventu difficillimum. Quamvis quidem sint recentiorum, qui *pathologiam salsam ex Medicina proscribere* velle videntur, & qui dolores solum ex plethora & spasmis explicare conantur; tamen in cancerosis affectibus acrimoniam sanguinis sive salia excedentia & praeternaturalia negare forte non poterunt. Nam, cum in canceris ulceratis a multis practicis observatum fuerit, ichorem inde effluentem saepe tam acrem fuisse, ut lintea imposita ita inde corrosa fuerint, quasi aqua forti macerata fuissent, satis inde constare puto, revera acrimoniam vehementem his in morbis

C pecca-

Corporibus
verrucosis
obsita erat.

Unde dolores tam vehementes & quasi urentes &c.

peccare ; quæ non tantum ustionis sensum molestissimum producit , sed etiam partes ita erodit & depascit , ut mammas subiectasque partes penitus sæpe consumat : atque hanc ipsam acrimoniam , quicquid forte alii in contrarium sentiant , dolorum illorum vehementium auctorem etiam hic in ægra nostra extitisse , præsertim cum in cavitatibus illis in duplici hoc tumore repertis , ichor similis fuerat inventus , qualis alias ex cancris ulceratis effluere solet. *Qualis vero indolis sit illa acrimonia*, utrum acida , ut quamplurimi hucusque iudicarunt , an falsa , lixiviosa , arsenicalis , an alcalica , probare sive ostendere hætenus , quantum ego novi , nemo potuit , neque ipse determinare audeo. Hoc tamen certum esse arbitror , eam non esse acidam , quia in cancris ulceratis non acidum spirat foetorem , sed cadaverosum , fere intolerabilem , qualis alias non percipitur in rebus aut carnibus acido immerfis , aut eo largiter imbutis. Verum similior existit carnibus vel sponte putrescentibus , vel a sphacelo corruptis , aut febre quadam maligna defunctis. In quibus vero omnibus nullum sal acidum , sed potius alcalicum , septicum , putredinem celerem inducens , contineri & reperiri , non solum Chimia , aliisque indicîis atque experimentis deprehensum est ; verum curatio quoque febrium malignarum , atque ipsius pestis , ubi ab optimis practicis alcalica medicamenta nocere , acida vero optime prodesse , observatum est , id docere atque evincere videtur. Videantur hanc ob rem , cui lubet , Auctores varii , qui de ultima peste hinc inde nuper scripserunt.

unde dolores
in dorso.

Dolores dorsum versus trahebant, & thoracem quasi stringebant. Quærebat ægra amicique eius , unde vehementes illi dolores , quos in dorso sentiebat , orirentur : existimantes , cancrum forte ad dorsum & scapulas usque sese extendere , adeoque parum spei felicitis eventus superesse , etiamsi extirpatio cancrose mammæ susciperetur. Verum hos dolores non a cancro , eoque se extendente , provenisse credo ; sed tantum a pondere

mam-

mammæ, cutem dorſi, membranas, aliasque partes continuas ita trahente. A quo ipſo etiam ſenſus ille, quaſi integer thorax conſtringeretur, ortum duxiſſe videtur.

Malum hoc erat periculi pleniffimum. In vulgus etiam *De prognost
cancri.* notum eſt, cancrum, quamvis exiguum, morbum eſſe graviffimum atque periculofiſſimum; ideoque minime mirandum, quod DN. PRAESES hunc cancrum tanto periculofiorem eſſe iudicaverit, quanto hic fuerit maior, ægraque iam debilior. Nam boni viri eſt, in graviffimis talibus caſibus periculum ægris non celare, nec ut agyrtæ ſolent, certam ſalutem eis polliceri, ne eventu infelici hominum ludibrio ſe exponat, ſequæ mentitum eſſe palam teſtetur. Quoniam vero, iudice CELSO, dubiis in caſibus *praestat anceps experiri remedium, quam nullum*; hinc ægri tales miſeri minime certæ neci relinquendi ſunt; ſed præmiſſo prognostico dubio, generoſa remedia, quæ ars & ſana ratio ſuppeditant, adhibenda, quia iam plures ſimiles ægri adhuc curati ſunt; præſertim quia adhuc aliqua bona ſigna ſupererant; maxime vero, quod cancroſa moles adhuc mobilis erat, neque ſub axillis aliisve in locis ſcirrhi reperiabantur, qui alias ut plurimum eventum infelicem fere certo præſagiunt.

Medicamentis hic nihil effici poſſe. Hæc aſſertio, ſicut *Medica-
mentis in
cancro nihil
efficitur.* plerumque in quolibet cancro, ita præcipue hic, ob magnitudinem pro veriſſima habenda eſt. Percipimus enim adhuc hodie præceptum Divi HIPPOCRATIS quam veriſſimum eſſe, quando ſcribit: a) *Quibus occulti cancri fiunt, eos non curare melius eſt. Curati enim cito pereunt, non curati vero longius tempus perdurant.* Qua curatione venerandus Senex nihil aliud intelligere videtur, quam quod medicamentis non ſolum nihil in cancro occulto, præſertim adeo magno effici queat, ſed, quod potius noceant, maiusque damnum, imo celeriore mortem afferant. Idem uno quaſi ore affirmant, uſuque verum eſſe di-

a) Aphoriſm. Sect. VI, 38,

dixerunt Medicorum principes. Hoc quoque suo damno experta est ægra nostra. Quæ quamdiu a medicamentis abstinuit, melius sese habuit, parumque mali inde percepit, neque multum tumor increvit. Simulac vero medicamenta adhibuit, præsertim emollientia, aut resolventia, malum vehementissime auctum est, & si illam methodum diutius continuasset, sine dubio diu vivere amplius non potuisset, sed brevi ipsi pereundum fuisset. Cumque præterea frequens practicum experientia, & notabile illud exemplum Regiæ matris Regis Galliarum, LUDOVICI XIV, quæ cancro quoque mammæ laboravit, docuerint, medicamentis nihil effici potuisse, quæ immensam mehercules pecuniæ vim adhibuisset, si quis ipsam sanare potuisset; sapere profecto inde deberent imprudentes illi, qui tam manifesto cum damno ægris hic remedia, præsertim adeo noxia, applicant: idque eo magis, quo certius est, nullam earum, quas, cum Regina Mater ægrotaret, Parisiis varii curandas suscipiebant thrasones, a cancro per medicamenta sanatam fuisse a). Hinc ex hoc ipso satis constat, *medicamentis nihil effici posse*, sectionemque, testibus Auctoribus gravissimis, atque ipsa experientia, unicum sive optimum hic esse remedium, si modo nondum cohæreat cum glandulis axillaribus, nec ægræ nimis debiles sint.

Quare varices pedum aucto tumore disparuerunt.

Varices pedum, aucta vehementer mamma, disparuerunt. Unde hoc factum sit, non adeo planum aut perspicuum est, operæque hinc pretium esse existimo, ut in causam huius phænomeni disquiratur. Ante omnia vero hic monemus, in aliis adhuc morbis idem vel simile quid contingere; ita, ut una parte magis debilitata altera, in debiliorem deinde omne malum, impetu quasi ruat, & ab altera recedat: ut, si quis ophthalmia vel odontalgia laborat, superveniente diarrhœa, quicquid mali circa oculos

a) Musitanus etiam notanter in Trutina Medico-chirurg. part II. cap. 23, cancrum propterea Medicorum opprobrium appellat; siquidem, ut ait, mitiora remedia spernit, fortioribus exasperatur. Conferri quoque hic potest Hildanus Tract. de Gangræn, & Sphacelo Cap. 7.

oculos vel aures hærebat, ab his recedit, ad intestina defertur, atque hic expellitur, vel si quis malo hypochondriaco vel melancholia laborat, & hæmorrhoides vel mictus cruentus accedunt, priora mala tolluntur, vel saltem valde minuuntur. Ita & in nostra ægra accidit; dum enim mamma valde accrescebat, sanguis in varicibus alias hærens ad mammam hanc deferebatur: hocque propterea facilius contingebat, quia emollientia medicamenta mammæ applicata, influxum copiosioris sanguinis ad mammam invitabant, & quasi attrahebant; sicuti alias per emollientia influxum sanguinis copiosorem de industria ad certas partes, certis in morbis, invitamus atque sollicitamus: atque hac ratione sanguine copiosiori in mammam hanc ingentem recepto, varices evanuerunt. Atque hæc sunt, quæ vel explanatione, vel commentariolo quodam in historia casus nostri indigere credidi. Reliqua adeo plana ac perspicua esse puto, ut prolixiori illustratione superfedere facile possim. Idcirco ad ipsam operationem describendam me iam confero.

CAP. III.

Operationem ipsam, & quæ ad eam pertinent, describens.

QUoniam igitur ægra nostra sectioni non solum lubens se submittere voluit, sed etiam ardentè ipsam expetiit, & quidem animo ita intrepido atque excitato, ut, quicquid ad eam a gravissimo isto malo liberandum, proficuum iudicaretur, fortiter patienterque se pati sustinereque velle, pollicita fuerit. Hinc Excell. DN. PRAESES, misertus mulieris huius afflictissimæ, licet ob virium debilitatem tumorisque magnitudinem spes valde angusta & eventus valde dubius, imo metuumdum esset, ne in ipsa operatione periret, sectionem tamen in casu

De Operatione generatim

hoc ancipiti suscipere maluit, quam eam intermittere; quæ etiam præter spem plerorumque, qui ægram antea viderant, eamque in operatione morituram esse crediderant, Deo benedicente, tam feliciter cessit, ut etiam adhuc hodie, dum hæc scribo, optime sese habeat.

De præparatione
ægræ.

Antequam vero eam aggressus est, non frustraneum aut supervacuum esse iudicavit, *præparationem ægræ*, melioribus chirurgis in quacunque operatione difficiliore consuetam, instituere: sicuti circumforanei & agyrtæ hanc vulgo negligere solent: Verum primo per aliquot dies ante operationem eam bona diætata uti iussit; & simul eodem tempore bis, duobus diebus continuis, ipsi purgans lene exhibuit, ad saburram & cruditates in primis viis hærentes evacuandas: quod ex sequentibus pilulis constabat:

℞. *Extr. panchym. Croll.*

℥ *dulc. aa* ℥ss.

Extract. belleb. nigr. gr. iv.

Ess. lignor. q. s. f. Pilul. N. xxii. consperg.

*Elæosacch. lign. Sassafr. D. S. Blut-reinigende
Laxier-Pillen 11. auf einmahl morgends früh
einzunehmen.*

Porro ad sanguinem aliquo modo corrigendum & attenuandum sequens *Decoctum pugillare* ordinavit, de quo singulo die ter quaterve haustum trium quatuorve unciarum calide assumi præcepit:

℞. *Rad. Sarsaparill.*

chin. elect. aa ℥j.

Liquirit.

Lign. Sassafr. aa ℥ss.

Sem. anis. stellat. zii. concis. crasso modo

*D. ad chart. S. Blut-reinigende Species,
des Tags etlichmahl davon warm zu trincken.*

His

His ita per quatridduum observatis, operationem non diutius differendam esse iudicavit, ne ægra debilior fieret, & præ languore, aut in operatione, aut mox post eam, moriretur. Sunt quidam chirurgi, *qui operationes magni momenti ad vernum, vel autumnale tempus differunt*: verum, dum hoc faciunt, ægri interea sæpe moriuntur, vel saltem adeo debiles fiunt, ut postea operationi sustinendæ non amplius pares sint. Ideoque ob hanc rationem, licet brumale esset tempus, frigusque satis magnum, omniaque nive oblecta, tempus hic non electionis, ut vulgo dicunt, sed necessitatis esse ratus, diutius ægram ita pati noluit DN. PRAESES, sed diem Januarii vigesimum nonum, & quidem tempus pomeridianum operationi huic destinavit.

Ad hanc vero, ne imparatus accederet, sed ut omnia requisita præsto sint, ea matutinis horis eiusdem diei, quæ ad operationem & deligationem necessaria erant, (*apparatum* vulgo vocant) congeri præpararique curavit: quæ vero, ut integram perfectamque huius casus & operationis historiam exhibeamus, hic non omittenda esse censemus, antequam ipsam operationem describamus.

INSTRUMENTIS usus est paucissimis, ut in præfatione iam indicavi, unico nempe *cultro*, bene acuto, & quidem illo, qui in Chirurgia eius Tab. XV, fig. 7 delineatus est, nulloque alio instrumento: cum e contrario alii *ingentes acus*, quibus mammas ante sectionem perforant, alii furcas horrendas, alii cultros candentes, alii alia adhibeant instrumenta horrida, sicuti supra iam dictum est. Deinde *remedia* ordinavit, partim pro sanguine post operationem sistendo, partim pro ægra in operatione, & post eam refocillanda.

Pro *Sanguine sistendo* præscripsit primo:
Spiritus ætherei terebinthinæ ʒj. Et simul *Pulverem* sequentem *stypticum*:

Rx. Bol.

℞. *Bol. armen. preparat.* ℥ij.

Sangu. Dracon.

Mastich. āā. ℥j.

Aloes optim. ℥℔.

Sacchar. hni ℥ij. M.

F. Pulv. D. ad Scatul. S. Blut-stillendes Pulver.

Porro multa parva *Splenia* quadrata, magnitudine unius pollicis, quæ imbuta Spiritu illo terebinthinæ arteriis resectis imponebantur. Postea magnam copiam fungi ischæmi, quem vulgo *crepitum lupi*, sive *bovistam* appellant, una cum pulvillis quibusdam magnis ex stuppa, quos Galli *Plumaceaux* vocant; tandem *Emplastra* multa glutinantia, duodecim circiter, pedem unum longa & pollicem lata, unumque quadratum magnum, quod in longitudine & latitudine pedem habebat. Denique *Splenia* duo magna, quadrata, ex linteo decies vel duodecies complicato, pedis magnitudinem parum excedentia, duasque *fascias*, quæ latitudinem quatuor quasi digitorum transversorum æquabant, & longitudinem sex ulnarum Parisiensium paullo superabant, quamlibet capitibus duobus æqualibus utrinque convolutam, pro idonea firmaque deligatione post operationem perficienda.

Hisce itaque præparatis, hora pomeridiana secunda illius diei chirurgus, adiutori suo, duo adhuc dedit cauteria sive ferra pro vasis sanguiferis adurendis vulgo usitata; quæ interea, donec ipse accederet, in ignem immitti iussit, ea intentione, ut, si vasa post resectionem in tanto tumore tantæ forte magnitudinis sit offensurus, ut hæmorrhagiam earum medicamentis stipticis compesci non posse videret, ea mox in promptu essent; quibus vero postea non indiguit, quia vasa non adeo magna, ut suspicatus antea erat, offendit. Deinde eidem chirurgus præcepit, ut libram cerevisiæ calefieri curaret, eique tres circiter uncias butyri

butyri iniiceret, pro spleniis ea post operationem imbuendis. a)

Atque hæc sunt, quæ ad operationem præparari curavit. *Ad vires* vero ægræ in operatione & mox post eam *roborandas* ordinavit, primo, pro usu interno, sequentem potiunculam analepticam, de qua subinde duo vel tria cochlearia ægræ exhibita sunt.

℞. ▽ *Cinnamom. bordeat.* ℥vj.

Cinnamom. cum vino

perlarum. āā ℥j.

Sirup. Caryophyllor.

flor. tunic. āā ℥ij.

Confect. alkerm. incompl. ℥j.

℞us Oli gtt. xii. M. D. ad vitrum.

S. Kraftt: Wasser / 2. bis 3. Löffel voll auf einmal zu geben.

Pro usu vero externo sequens *Mixtura roborans* ordinata est, quæ linteo excepta sæpius naribus ac temporibus admota est.

℞. ▽ *Regin. Hungar.* ℥i℥

Anhaltin. ℥℥. M. D. ad vitrum.

S. Stärckendes Wasser zum riechen und anstreichen.

Auxiliis hisce instructus, omnibusque ordine in tabula dispositis, ipsam operationem sequenti modo aggressus est. Ægram sellæ idoneæ, brachiis instructæ, quam Galli *fauteuil*, nos einen Lehnen: Sessel vocamus, in medio cubiculi collocatae, imposuit, ut ex omni parte accessus ad ægram esset facilis, atque tam iuvantes, quam spectatores bene collocari potuerint. Præsentes vero erant Vir Excellentissimus atque Experientissimus D. IO. IACOB. BAIERVS, Ordinis Medici Senior dignissi-

Operatio
ipsa.

D

mus,

a) Helvetius in Tractatu Gallico, de fluxibus sanguinis & canceri curatione, affirmat, nullam inflammationem post operationem canceri orituram esse, si splenia tali fomento imbuta, vulnere applicarentur: id quod etiam hoc in casu verissimum esseprehendimus,

mus, atque Præceptor noster omni venerationis cultu prosequendus, multi Medicinæ Studiosi; atque aliquot chirurgi. Tunc Excell. Dnus PRAESES se ipsum a latere dextro, & quodammodo a tergo aegræ collocavit, ut sic aptius atque commodius, quam si a facie staret, prout ab aliis vulgo fieri solet, sectionem perficere posset. Tunc brachium dextrum aegræ sursum & retrorsum extendi, atque ab aliquo adstantium apprehendi tenerique iussit. Alius, a tergo stans, caput aegræ firmavit, linteo-que faciem eius obvelavit; ne in sectione multum terreretur. Tertio, qui a facie aegræ stabat, mammam, quæ amputanda erat, sustinendam, eamque quodammodo elevandam attrahendamque commisit, ut sic aptius a partibus subiectis refecari posset. Quartus adjuvantium, a latere dextro D. PRÆSIDIS, collocatus, in tabula quadam cultrum, splenia, medicamenta sanguinem sistentia, aliaque ad operationem requisita sustinebat.

Hæc cum ita essent disposita, non solum haustulum aquæ analepticæ ipsi bibendum dedit, verum etiam verbis aegræ animum addidit; atque eo ipso momento cultrum arripuit, illum inferiori mammæ canerosæ parti admovit, eamque celeri, at provida sectione, integram, intra momentulum horæ, a parte inferiori versus superiorem, refecavit.

Applicatio
sanguinem
sistentium
post operatio-
nem.

Sublata mamma, arteriæ mammariae externæ atque internæ, minoris calami straminei crassitie, quatuor vel quinque in locis cum impetu sanguinem fundere observabantur. Ad quarum verò hæmorrhagiam compescendam, singulæ arteriæ splenia parva quadrata duo vel tria, spiritu æthereo terebinthinæ probe ebria, imposuit, eaque ab adstantium uno alterove firmiter sustineri iussit. Postea multa *frusta fungi ischæmi*, bene pulverulenti, pulvereque styptico probe referti, splenis illis totique vulneri largiter superimposuit, & super hæc tandem pulvillos quosdam e stuppâ, pulvere quoque styptico largiter repletos applicuit; quæ omnia manibus adstantium probe firmari

præce-

præcepit, atque aliquamdiu ita teneri, donec nullus sanguinis fluxus amplius observaretur. Interea iterum ægræ subinde haustulum analepticum porrigi, naribusque eius aquam roborantem, ad vires refocillandas, admoveri curavit.

Tandem ad hæc omnia sustinenda beneque firmanda *Em- Emplastro-*
plastra illa longa *glutinantia* XII, in forma stellæ, firmiter appli- *rum et sple-*
 cari, & posthæc magnum quadratum emplastrum glutinans his *niorum.*
 omnibus superaddi iussit. Hæc deinde *duobus spleniis magnis*,
 quadratis & crassis, fomento illo ex cerevisia calida & butyro
 parato (pag. 23.) ebriis, tegit, & denique hæc omnia *fascia*,
cataphracta dicta, sequenti modo probe firmavit.

Spleniis nimirum, totoque reliquo apparatu a chirurgo *Fascia ap-*
 quodam decenter sustentatis, primæ fasciæ, duplici capite con- *plicatio.*
 volutæ, medium sub axilla sive ala sani lateris applicuit, ita, ut
 alterum caput, quod ab anteriori latere ægræ erat, manu dex-
 tra; alterum vero, quod a posteriore prodibat, manu sinistra
 regeret. Utroque capite sive globo ad partem axillæ superio-
 rem ducto, posteriori, per thoracem; anteriori, per dorsum pro-
 gressus est, versus alam lateris affecti, ut in superiori axillæ fini-
 stræ parte se decussarent. Sub ala vero hac dextra iterum mu-
 tatio globorum facta est, atque ille, qui modo anterior erat,
 per posteriorem axillæ partem, qui posterior, per anteriorem
 eius ita circumductus est, ut denuo decussatio in suprema axillæ
 dextræ parte fieret, illeque per posteriorem huius partem cir-
 cumductus, per anteriorem thoracis partem rursus versus alam
 sinistram; hic vero qui per anteriorem axillæ partem circum-
 ductus erat, per dorsum sive posteriorem thoracis partem, ad
 eandem axillam sinistram duceretur; ubi denuo decussati, sed
 non amplius axillæ, ut prius, verum thoraci circumducti sunt,
 ita, ut superiori in loco vulneris sibi invicem obviam venerint.

Hic rursus capita fasciæ mutabantur, utrinque ad dorsum ducebantur, indeque denuo ad locum vulneris, at paullo decliviorē redibant, ubi utroque capite probe adducto fascia semper firmiter constringebatur, ad apparatus firmandum, vasaque sanguifera bene comprimenda: atque sic per similes ductus, sive circumvolutiones, semper parum descendendo, continuatum est, donec totus apparatus fascia probe inclusus atque constrictus esset, & fascia tandem desineret, ubi extrema aciculis firmata sunt.

Quid post
deligatio-
nem factum.

Ita deligata, potuque roborante paullulum rursus refecta, in lectum deducta atque quieti commendata est, ea adiuncta cautela, ut per aliquot horas chirurgus quidam lecto ipsius assideret, manuque totum apparatus in loco affecto sive vulnerato bene comprimeret, quo eo certius hæmorrhagia compesceretur, atque averteretur. Interea tamen, quia post aliquot horas observatum est, aliquid sanguinis apparatus penetrare, hinc altera adhuc fascia, eodem modo, ut prior, applicata est, atque sic sanguis substitit. Unde apparet illum deligandi modum per mantile & suspensorium, quem DIONIS hic commendat, a) quique a Gallis *la serviette & le scapulaire* dici solet, quia minus constringit illa modo descripta, in graviore tali malo non sufficere ad sanguinem cohibendum, sed solum in leviori malo inservire posse: ideoque illam a me descriptam, quam *cataphractam* vulgo vocant b), huic in similibus casibus præferendam esse. Interim vero ægræ valde debili sæpius aliquid aquæ analepticæ fuit datum, spiritus excitans naribus admotus, & subinde haustulus cerevisiæ exhibitus; pro nocte vero sequens *emulsiō cardiaca & paregorica* ordinata est, de qua sæpius aliquid assumpsit, donec tandem somno quodam placido correpta, noctem utcunque, summa tamen in debilitate, transegerit.

R. amygd-

a) in Chirurgia sua Cap. de cancro.

b) quia applicata *cataphractæ* qualemcumque similitudinem refert.

R. amygdalar. dulc. recent. ℥β.

sem. papav. alb. ℥iij.

Card. Mar. ℥ij.

Decoct. bord. ℥x. F. Emulsio.

Adde ▽ Cinnamom. ℥j.

℥nii diaphoret. ℥j.

Sirup. diacod. ℥β. M. D. ad vitrum.

S. Linderende Nuh, Milch umgerüttelt öffters davon zu trincken.

Quæ ulterius facta sunt, quomodo scilicet, & quibus remediis, tam externis quam internis, pro symptomatibus variis vel præcavendis vel arcendis, postea fuerit tractata, qua diata usa fuerit, & quomodo tota curatio ad perfectam usque sanationem fuerit instituta, iam in sequenti capite describam. Hoc tantum hic adhuc monens, mammam resectam mox in pharmacopolum fuisse delatam, ibique libratam; ubi, ut iam dictum est, *duodecim libras pendit medicas*: quam deinde DN. PRAESES, meo rogatu, mihi asservandam concessit, quamque etiam adhuc in spiritu vini ad perpetuam rei memoriam asservo, ut cuilibet eam semper ostendere possim.

CAP. IV.

Curationem tradens.

Q Uemadmodum in priori capite operationem, & quæ ad hanc pertinet, deligationem descripsi, ita hic, ut nihil in curatione scitu necessarium a me omittatur, totam curationem ordine exhibebo, ut alii impofterum hanc methodum, si non displiceat, sequi possint. Ante omnia vero hic monemus, die operationem mox sequente, nullam fasciarum solutionem vel mutationem factam esse; verum præ-

*Quid primis diebus in curatione a-
tum sit?*

stare censet Excell. DN. PRÆSES his & plerisque aliis in gravioribus operationibus primam deligationem ad tertium usque diem relinquere, ut arteriæ interea melius claudantur; ne tam facile nova hæmorrhagia, præsertim in ægra adeo debili, oria-
tur. Quapropter eo die, qui erat Ianuarii trigesimus, ægræ sepius parum aquæ analepticæ exhiberi, iusculaue roborantia interponi iussit, atque etiam sequentem *gelatinam* ipsi ordinavit, ut & subinde cochleare unum alterumve de ea assumeret: quippe quales non modo blandum nutrimentum præbent, atque vires augent, sed etiam simul sanguinem acrem, cancrum, egregie temperant.

R. Rasur. Corn. Cerv. ℥ij.

Coq. in f. q. aqu. simpl. & F. L. A. *Gelatina*.

cui adde Sirup. acetos. citr. q. s. ad grat.

S. Krafft: Sulze öffters ein paar Löffel voll zu geben.

Præterea ad æstum sive febrim præcavendum pulvis sequens præscriptus est, ut de eo ex aqua analeptica subinde 3ß exhiberetur, tardius aut frequentius, prout maior minorve æstus in ægra perciperetur.

R. Lap. S, succ. Citr. saturat. 3ß.

Conchar. præparat. ℥ij. •

Q. depurat. ℥ij. M. F. pulv.

D. ad Scatul. S. Pulver zwey Messer: Spitzen voll auf einmal zu geben.

Deinde etiam pro sequenti die ordinavit *unguentum digestivum* pro vulnere deligando, & mundando, quod tale erat.

R. Terebinth. Venet. ℥j.

V. tell. ovor. No. ij. Agitando misceantur probe,

& postea add. mell. rosati ℥ij. D. ad Fictil.

Sign. Wund: Sälblein.

Cum itaque roborantia & cardiaca illa methodo prædicta adhiberentur, ægra in eodem statu conservabatur, usque in cra-

craftinum. Quapropter, cum tertia die, scilicet xxxi Ianuarii, fasciæ & splenia valde essent madida, hora tertia pomeridiana solvebantur, & primus apparatus provide, præparato prius altero, sive novo, tollebatur, id quod sine ulla hæmorrhagia aliove symptomate accidebat.

Ad alterum vero hunc apparatusum recipiebantur lintea carpta multa, unguento prædicto digestivo largiter imbuta, quibus ubique vulnus, quod valde amplum erat, exacte tegebatur. His pulvilli quidam ex stuppa imponebantur, qui deinde similibus emplastris glutinantibus, sicut in prima deligatione adhibita fuerunt, firmabantur. Hæc iterum spleniis magnis, ex multiplici linteo complicatis, & cerevisia calida, in qua butyrum solutum erat, ebriis, ad inflammationem præcavendam, tegebantur, quæ deinde simili fasciâ longa, ut in prima deligatione, eodemque modo applicata, firmabantur.

Atque sic rursus per triduum sine fasciarum mutatione relinquebatur; at, cum alimentis atque medicamentis analepticiis sedulo continuabatur, quibus etiam indies paullo robustior facta erat. Inprimis vero, quia usus remediorum aliquo modo pertæsa reddebatur, D. PRÆSES ipsi subinde haustulum vini rubri Franconiei bonæ notæ concessit: unde, mirum dictu, quantum se roboratam esse profitebatur, quotiescunque eius aliquid assumeret. Ideoque, cum tam bene semper inde se haberet, modicus huius vini usus per totum curationis tempus ipsi concessus est: sic se semper egregie inde refectam prædicebat. a)

*Quomodo
postea per
primam heb-
domadam sit
tractata.*

Die

- a) Plerique Chirurghi omne *vinum* (propter acidum) ægris in quocunque fere morbo severe interdiciunt. Verum D. PRÆSES, ubicunque virium notabilis debilitas adest post operationes graviores, illud ægris sine noxa concedit, eiusque egregiam virtutem cardiacam sive analepticam sæpius observavit, atque illud fere omnia cardiaca, e pharmacopolio deprompta, superare, si modo bonum sit, asseverat; præcipue, si sit rubellum bonæ notæ: quia, reliquo minus calefacit, & tamen egregie roborat.

Die secundo Februarii tertium deligata est, eodem modo, eodemque remedio digestivo ac prima vice. Antequam vero nova remedia imponebantur, vulnus semper linteis mundis & mollibus blande mundabatur. Sed ut consolidatio promoveretur, quia ægra tunc rursus paullo erat robustior, *decoctum* quoque *vulnerarium* ordinatum est: de quo bis in die, mane scilicet atque horis pomeridianis, aliquot haustulos calide, ad normam potus Theæ, quotidie sorbillavit. Hoc vero ita se habebat.

℞. Rad. Sarsaparill.

Chin. optim. āā ʒB

Herb. Virg. aur.

Consolid. Saracen.

pulmonar. āā Mß.

lign. sassifr. ʒij.

sem. anis. stellat. ʒj. M.

Concis. D. ad chart. pro Decocto pugillari.

S. Species zum heilenden Wund-Trancf.

Die tertio Februarii, qui quintus erat ab operatione dies, paullo maiori siti affligebatur, quam antea, & subinde etiam animi deliquia accedebant, ita, ut amici de vita eius valde metuere cœperint. Quapropter sequentem *Julepum cordialem* ordinavit DN. PRÆSES, ut de eo sæpe haustulum, attamen & quandoque etiam parum vini rubri, biberet.

℞. Decoct. hord. ℥j.

▽ Cinnamom. cum vino. ʒij.

Sirup. Caryophyll.

contrayerv. āā ʒiij.

℞us Oli q. s. ad gratiam.

D. S. Krafft-Julep zuweilen ein Gläslein voll davon zu trincken.

Ab huius potu se egregie semper resectam esse sensit, atque deliquia animi sitisque intensior inde brevi remiserunt.

Cum

Cum vero ab eo tempore *pus generetur longe copiosius* quam antea, ita, ut splenia omnia & fascias intra 24 horas largiter penetraret; hinc, cum hactenus alternis tantum diebus deligatio renovaretur, iam singulis diebus eam renovare consultum duxit DN. PRAESES, & simul post quartam deligationem, quia inflammationis metus praeterierat, splenia non amplius cerevisia calida imbui, sed sicca applicari imperavit: atque sic bona suppuratione vulnus intra aliquot dies tam pulchre purgatum est, ut ubique caro grate rubella appareret, si unicum locum prope alam excipias, valde exiguum, trium circiter linearum, ubi corpus subrotundum sive particula lardi instar se conspiciendum praebat. Igitur cum hoc unguento digerenti post diem XV cedere recusaret, causticum huic applicatum est, nimirum trochiscorum de minio tantillum; reliquæ vero vulneris parti *Balsamum vulnerarium* sequens, quod tamen per tertium in quartam usque hebdomadem semper adhuc cum æquali circiter unguenti digestivi parte remixtum est.

R. Ess. Succin. ℥j.

myrrh.

aloes aa ℥ss. M. D. ad vitr.

S. Heilender Wund-Balsam.

Ab usu huius balsami caro egregie crevit; atque a caustico pars illa impura optime sublata est. Postea per quartam, ad finem quintæ hebdomadis, balsamum illud solum cum linteis carptis tepide semper applicatum est, ita sensim vulnus siccarî atque ex ambitu versus medium nova cute consolidari cœpit. Postquam igitur hoc in statu non multum amplius puris funderet, quinta hebdomade tantum alternis rursus diebus deligatum est: melius enim esse observavit D. PRAESES pleraque vulnera, & praesertim etiam hæc, nisi aliud quid urgeat, rarius deligare. Tandem cum initio septimæ hebdomadis *pulvis siccans* vulneri inspersus est sequens, & simul lintea carpta sicca, sine balsamo & unguento applicata sunt, super imposito emplastro saturnino siccante, hisque splenio crasso tectis, atque fascia, ut alias, probe firmatis.

E

R. fol.

R. fol. beton.
 flor. rosar. rubr. aa ʒj.
 tut. præparat.
 ceruss. alb.
 nihil alb. aa. ʒij. M. F. pulv. subtil. D. ad Scat.

S. Trocknendes Pulver zum Aufstreuen.

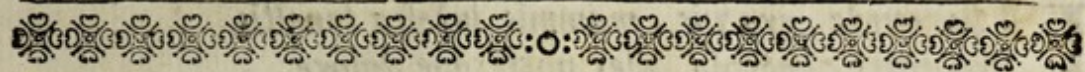
Eodem tempore, quia *caro quædam luxurians* in vulneris iam valde minuti quasi centro appareret, huic modo vitriolum cœruleum admotum est, modo parum trochiscorum de minio contritorum impositum, hisque ita continuatum est, donec hæc caro rursus fuerit ablata, & postea pulvere siccante prædictoque emplastro vulnus sensim sensimque coiverit.

Qualis diæta
 fuerit ser-
 uanda.

In *Diæta* primis duabus hebdomadibus loco cibi solis iuribus ex hordeo, farina, cerevisia & carnibus paratis nutrita est, itemque recensita gelatina. Sequentibus vero carnes quoque teneriores, præsertim vitulinam, & subinde etiam vegetabilia molliora, assumpsit, ut & ova forbilia, variaque ex ovis parata. *Pro potu* ordinario ab initio cerevisiam tenuem bene defæcatam, interiecto subinde, ut in antecedentibus iam dictum est, pauxillo vini rubri, bibit: postea vero cerevisiam quoque hausit fortiorrem Altorfinam. Matutino tempore quotidie haustum decocti vulnerarii assumpsit, quietam se gessit, excrementa iusto tempore reddidit: atque sic, DEO benedicente, in principio octavæ hebdomadis, d. xx Martii, dum hanc dissertationem propter iter suscipiendum nunc finire cogor, vulnus, quod pedis longitudinem ab initio æquabat, ad spatium usque transversorum duorum digitorum consolidatum est. Ægra quoque optime se habet, appetitu bono gaudet, vegeta est, de nullo symptomate conqueritur; ideoque nec dubium est, illud paucum, quod sanandum adhuc superest, intra aliquot dies consolidatum iri. Igitur ex dictis patere existimo, methodum hanc descriptam tales mammas extirpandi esse simplicissimam, non adeo dolentem, neque adeo horribilem, ut aliæ indicatæ, adeoque eam reliquis merito esse præferendam.

F I N I S.

Natus

Natus *Patre* et *Avo*, medicis præstantibus olim,
Virdungvs, dignum his se satis esse probat.
 Qui, dum doctrinæ specimen iam nobile prodit,
 Inter Doctores mox celebrandus erit.

*gratulationis & boni ominis
 causa l. m. q. f.*

IO. IAC. BAIERVS D.
 & Prof. Med. Primarius.

Triste lupus stabulis; sic Cancer triste mamillis;
 Quo gravius nullum est horridiusve malum.
 Nil Natura valet, nil hic medicamina prosunt:
 Ense recidendum est, unica in ense salus.
 Hoc dum rite doces, sequeris vestigia docti
 Patris, qui Medica clarus ab arte fuit.
 Et simul instauras Virdungia nomina, quondam
 Quæ nosti nostram condecorasse Scholam.
 Ingenium, probitasque placent: solertia, mores,
 Judiciumque Tuum nil nisi laudis habent.
 Quando sic perges doctis incumbere chartis,
 Maiorum per Te gloria maior erit.

ita applaudit
 PRAESES.

Dum Cathedram scandis demonstras maxima dona,
 Et quos Thesauros possideas animi.
 Plausibus hinc adsum, prædicens auguris ore,
 Ex manibus nostris Præmia fuscipies.

*Nobiliss. et Clariss. DN. CANDITATO,
 Auditori suo solertissimo applausus &
 boni Ominis ergo l. m. q. scrib.*

JOHANNES JACOBVS JANTKE, D.
 Sereniss. Ducis Solisbaco-Palatini Consiliarius & Archiater
 Physiol. & Pathol. Prof. Publ. Ord. Facult. h. t. Decanus.
 Est

Est horrenda, gravis, mammis infesta tenellis
 Progenies cancroſa, dies noctesque dolore
 Excrucians miſeras, ingentis plena pericli;
 Hanc extirpandi quæ ſit ratio optima, quæque
 Crudeles inter metbodos tot blandior extet,
 Dum dextre monſtras, & primum ſua viſ A MICE
 De ſolidis factis ſpecimen proſectibus edis;
 Æmula tantorum quod ſit tibi vena parentum
 Detegis; et gratus Medicis blandusque Machaon
 Fis ſæmellarum, quas docta le vare dolore
 Atroci, tua ſcripta docent, ſervareque morti
 Certæ vicinas; reddent hæ præmia amoris;
 Illi vero brevi tibi ſummos artis honores
 Pro merito tribuent; hinc prompta mente manuque
 Gratulor, et cœptis ſucceſſus opto ſecundos.

Nobiliffimo Doctiffimoque Dn. RESPONDENTI
 honoris & amicitix cauſa pauca hæc adjecit
 Philippus Hermannus Antonius Schrader,
 Vechtenſis Weſtphalus, Oppon.

Was des berühmten Geiſters Hand / auf ungemei-
 ne Art curirt,
 Und wie, was ſonſt unmöglich iſt, die Wiſſenſchaft kan mög-
 lich machen:
 Hat dein beredter Mund anheut, geehrter Freund /
 wohl ausgeführt,
 Als der von nichts ſo rühmlich red't, als von gelehrt- und flus-
 gen Sachen.
 Was Wunder iſt es dann? wann du auch bald den höchſt-
 erwünſchten Lohn,
 Den Dir Hygeia längſt beſtimmt, für deine Arbeit trägſt
 davon.

Mit dieſen wenigen wollten dem Herrn RESPONDENTEN,
 als ihrem werthgeſchätzten Freund / ergebenſt
 gratuliren

Die ſämmtliche Hauß-Purſch.

